

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ПЕДАГОГІКИ, ПСИХОЛОГІЇ Й ОСВІТНЬОГО
МЕНЕДЖМЕНТУ ІМЕНІ ПРОФ. Є.ПЕТУХОВА

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ ПРОФЕСІЙНОЇ
ОСВІТИ ДО ВИХОВНОЇ РОБОТИ З УЧНІВСЬКИМ
КОЛЕКТИВОМ В УМОВАХ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ

Кваліфікаційна робота (проект)
на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»

Виконав: здобувач 2 курсу, групи 10-202М
Спеціальності 015 Професійна освіта
Спеціалізації 015.37 Аграрне виробництво,
переробка сільськогосподарської продукції
та харчові технології
Освітньо-професійної (наукової) програми
Професійна освіта (Технологія виробництва
і переробки продуктів сільського
господарства)

Мазуренко Олександр Григорович

Керівник к.пед.н., доцентка Блах В.С.

Рецензент д.пед.н., професор Кузьменко В.В.

Херсон – 2021

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. Психолого-педагогічні аспекти підготовки майбутніх фахівців професійної освіти до виховної роботи з учнівським колективом	7
1.1. Виховання учнівської молоді у закладах професійної освіти.....	7
1.2. Учніський колектив як основа формування особистості у закладах професійної освіти	12
1.3. Особливості змішаного навчання майбутніх фахівців професійної освіти	16
РОЗДІЛ 2. Організаційно-методичні аспекти підготовки майбутнього фахівця професійної освіти до виховної роботи з учнівським колективом в умовах змішаного навчання	21
2.1. Специфіка підготовки майбутнього фахівця професійної освіти до виховної роботи з учнівським колективом в умовах змішаного навчання	21
2.2. Педагогічні умови підготовки майбутнього фахівця професійної освіти до виховної роботи з учнівським колективом.....	28
2.2. Хід та результати педагогічного експерименту	33
ВИСНОВКИ	43
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	46
ДОДАТКИ	52
Додаток А. Адаптований тест оцінки психологічного клімату в учнівському колективі	52
Додаток Б. Приклади педагогічних задач, практичних завдань	54

ВСТУП

Вища освіта ХХІ століття спрямована на підготовку конкурентоспроможних фахівців, здатних до ефективної діяльності за своєю спеціальністю на рівні європейських та світових стандартів. Виховна робота, як одна зі складових освітньої діяльності, повинна бути комплексною, послідовною, спрямованою на формування особистості сучасного фахівця, здатного до діяльності в умовах виробничого колективу, конкурентоздатного на ринку праці.

Сучасна професійна підготовка випускників педагогічних спеціальностей не в повній мірі відповідає соціальному замовленню суспільства. Процес формування й розвитку професійно важливих якостей, необхідних майбутнім фахівцям професійної освіти, багато в чому є складним, тому для успішної педагогічної діяльності викладача потрібно вирішувати численні педагогічні задачі, у тому числі й виховного характеру.

У зв'язку з цим підвищується значущість участі студентів у виховній роботі з учнями, яка сприяє розвитку їхньої професійної компетентності, і в результаті стає однією з основних складових підготовки сучасних фахівців професійної освіти.

Проблема підготовки майбутнього фахівця до виховної роботи з учнівським колективом є предметом вивчення українських і закордонних науковців. Різні аспекти цього питання досліджували І. Андрощук, Л. Богославець, З. Гаркавенко, О. Дубасенюк, Н. Жигайло, Н. Зеленкова, І. Зязюн, С. Карпенчук, Л. Кондрашова, М. Красовицький, О. Лаврентьєва, Г. Лактіонова, А. Макаренко, Л. Мороз, Н. Ничкало, Л. Пуховська, В. Сухомлинський, Л. Ярощук та ін. Особливості виховної роботи під час дистанційного та змішаного навчання розглядали В. Кухаренко, С. Березенська, В. Бондаренко, К. Бугайчук, Н. Олійник, О. Рибалко, Н. Сиротенко, А. Столяревська та ін.

У той же час проблема майбутнього фахівця до виховної роботи з учнівським колективом в умовах змішаного навчання потребує подальшого дослідження.

Таким чином, актуальність проблеми, її теоретична та практична значущість зумовила вибір теми дослідження «Підготовка майбутнього фахівця професійної освіти до виховної роботи з учнівським колективом в умовах змішаного навчання».

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Кваліфікаційна робота виконана в межах ініціативної науково-дослідної роботи «Формування професійної майстерності майбутніх інженерів-педагогів у процесі фахової підготовки» (державний реєстраційний номер 0118U003995).

Мета дослідження – з'ясувати особливості підготовки майбутнього фахівця професійної освіти до виховної роботи з учнівським колективом в умовах змішаного навчання.

Відповідно до мети сформульовано основні завдання дослідження:

- 1) проаналізувати питання виховання учнівської молоді у закладах професійної освіти;
- 2) розглянути учнівський колектив як основу формування особистості у закладах професійно-технічної освіти;
- 3) визначити особливості змішаного навчання майбутніх фахівців професійної освіти;
- 4) дослідити специфіку підготовки майбутнього фахівця професійної освіти до виховної роботи з учнівським колективом в умовах змішаного навчання;
- 5) розглянути педагогічні умови підготовки майбутнього фахівця професійної освіти до виховної роботи з учнівським колективом.

Об'єкт дослідження – підготовка майбутнього фахівця професійної освіти в умовах закладу вищої освіти.

Предмет дослідження – підготовка майбутнього педагога професійної освіти до проведення виховної роботи з учнівським колективом в умовах змішаного навчання.

Для розв'язання поставлених завдань, досягнення мети використано комплекс *методів*, зокрема: теоретичні – вивчення та аналіз наукових та методичних джерел з метою з'ясування стану розробленості зазначеної проблеми, визначення теоретичних засад і ключових понять дослідження (аналіз, синтез, узагальнення, порівняння); емпіричні – для визначення особливостей підготовка майбутнього фахівця професійної освіти до виховної роботи з учнівським колективом в умовах змішаного навчання (педагогічне спостереження, бесіда, опитування, анкетування); для перевірки ефективності механізмів підготовки майбутнього фахівця професійної освіти до виховної роботи з учнівським колективом в умовах змішаного навчання (педагогічний експеримент), статистичні – для кількісного та якісного аналізу емпіричних даних. Вибір методів дослідження визначався особливостями розв'язуваних завдань.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у розробці пропозицій щодо вдосконалення освітнього процесу у закладах вищої освіти, що сприятиме удосконаленню підготовки майбутніх фахівців професійної освіти до виховної роботи з учнівським колективом в умовах змішаного навчання.

Практичне значення одержаних результатів. Отримані під час проведення дослідження дані дозволять глибше зрозуміти особливості підготовки майбутніх фахівців професійної освіти до виховної роботи з учнівським колективом в умовах змішаного навчання. Результати дослідження можуть бути використані викладачами закладів вищої освіти.

Апробація результатів дослідження. Обговорення результатів дослідження здійснено під час участі в Міжнародній науково-практичній конференції «Стратегічні пріоритети розвитку економіки, менеджменту,

сфери обслуговування та права в умовах інтеграційних процесів» (Херсон, ХДУ, 17-18 листопада 2021 р.).

Публікації. Результати дослідження було висвітлено в збірнику матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції «Стратегічні пріоритети розвитку економіки, менеджменту, сфери обслуговування та права в умовах інтеграційних процесів».

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів, загальних висновків, списку використаних джерел – 51 найменування. Повний обсяг випускної роботи становить 58 сторінок комп'ютерного набору, з них 45 сторінок основного тексту. Робота містить 3 таблиці, 3 рисунки, 2 додатки.

РОЗДІЛ 1

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ ДО ВИХОВНОЇ РОБОТИ З УЧНІВСЬКИМ КОЛЕКТИВОМ

1.1. Виховання учнівської молоді у закладах професійної освіти

Зміни, які відбуваються в сучасній системі професійної освіти, передбачають оновлення процесу виховання учнівської молоді з урахуванням сучасних тенденцій, нових завдань, що стоять перед відповідними закладами. В основі таких змін – формування творчої, інтелектуальної особистості, яка здатна вирішувати складні задачі, пов'язані з сучасним виробництвом, а також швидко адаптуватися до потреб суспільства, самовдосконалюватися, саморозвиватися, самореалізовуватися.

Виховна робота в закладах професійної освіти повинна бути комплексною, послідовною, спрямованою на формування особистості сучасного фахівця, здатного до діяльності в умовах виробничого колективу, конкурентоздатного на ринку праці.

Проаналізуємо сутність категорій «виховання», «виховання в закладах професійної освіти», які є одними з ключових понять під час формування особистості майбутнього фахівця.

Аналіз наукової та методичної літератури дозволяє стверджувати, що дослідженню категорії «виховання» присвятили свої праці багато українських та зарубіжних учених (А.Алексюк, І.Бех, С.Гончаренко, В. Кремень, О.Сухомлинська та багато інших).

Розглянемо визначення педагогічної категорії «виховання» за різними джерелами.

У «Великому тлумачному словнику сучасної української мови» та «Тлумачному словнику української мови» поняття «виховання»

пояснюється як «сукупність знань, культурних навичок, поглядів, що становлять загальний рівень духовного розвитку людини і є наслідком систематичного впливу, навчання» [4, с.159; 46].

В «Українському педагогічному словнику» зазначено, що «виховання – процес цілеспрямованого, систематичного формування особистості, зумовлений законами суспільного розвитку, дією багатьох об'єктивних і суб'єктивних факторів» [5, с.53].

«Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій» трактує поняття виховання в такий спосіб: «виховання (вузьке педагогічне значення) – спеціально організована діяльність, направлена на формування певних якостей людини, яка здійснюється у взаємозв'язку педагогів та вихованців в межах виховної системи» [11, с.173].

В. Лісовий в «Енциклопедії сучасної України» вказує на філософський аспект виховання: «виховання - прийняті у суспільстві практики, завдяки яким дитина чи навіть доросла людина засвоює певні способи поведінки, уміння, знання, світорозуміння та систему цінностей» [12].

Таким чином, аналіз визначень педагогічної категорії «виховання» дає можливість констатувати, що виховання – це цілеспрямований, спеціально організований процес систематичного формування особистості, на який впливають багато об'єктивних і суб'єктивних факторів, у т.ч. спадковість і середовище і результатом якого є вихованець зі сформованою системою цінностей, важливих для суспільства.

Об'єктом виховання є молоде покоління, зокрема й учнівська молодь.

Виховання учнівської молоді відбувається в різних закладах освіти, у т.ч. і в закладах професійної освіти, що пов'язано з предметом нашого дослідження.

Стаття 15 Закону України «Про освіту» визначає мету професійної (професійно-технічної освіти), яка полягає у «формуванні і розвитку професійних компетентностей особи, необхідних для професійної діяльності за певною професією у відповідній галузі, забезпечення її конкурентоздатності на ринку праці та мобільності і перспектив кар'єрного зростання продовж життя» [37].

Концепція реалізації державної політики у сфері професійної (професійно-технічної) освіти «Сучасна професійна (професійно-технічна) освіта» на період до 2027 року передбачає реформування системи професійної (професійно-технічної) освіти, яка «сприятиме формуванню нового іміджу випускника закладу професійної <...> освіти як успішної особистості з активною громадянською позицією, морально-етичними якостями, відповідальною за результати власної діяльності» [22].

В закладах професійної (професійно-технічної) освіти створені всі умови для загального й професійного розвитку особистості загалом, а також для становлення професійної культури, основою якої є професійне виховання.

В методичному посібнику «Професійне виховання майбутніх кваліфікованих робітників» зазначається, що «проблема професійного виховання відноситься до числа актуальних й одночасно досить суперечливих проблем. У широкому соціально-професійному контексті суть поняття «виховання» прийнято розглядати як систему цілеспрямованого впливу з боку відповідних соціальних інституцій та організацій на свідомість і поведінку індивідів з метою соціалізації. В усі історичні часи суспільство було зацікавлене у формуванні такої особистості, яка б за своїми соціально-виробничими, господарськими, підприємницькими, морально-етичними й культурно-цивілізаційними орієнтаціями відповідала б його традиціям, уявленням і вимогам. У цьому плані призначення виховання обумовлене об'єктивною

необхідністю послідовного засвоєння особистістю майбутнього кваліфікованого робітника правил і норм суспільної поведінки, навичок культурно-етичного життя в суспільстві» [39, с.12].

Продовжуючи свою думку, автори відмічають, що «виховання в професійно-технічній освіті на сучасному еволюційному етапі розуміється як знаходження (пізнання) людиною самої себе: вона при допомозі педагогів, психологів і вихователів має бути повернута до власного внутрішнього світу, а не лише до системи запрограмованих навчальними планами професійних дисциплін, тобто до тих індивідуальних цінностей, носієм яких є» [39, с.22].

Також автори наголошують, що «професійне виховання – цілеспрямований, спеціально організований процес, що сприяє формуванню особистості фахівця, розвитку його професійних якостей, потреби в продуктивній праці, поваги до людей праці, професійної етики, комунікативності, мобільності, здатності працювати «в команді», особистої ерудиції, конструктивної наполегливості, амбітності, професійної компетентності, культури праці, відповідальності, відповідальності, почуття власної гідності, творчої професійної спрямованості, підприємливості й самодостатності» [39, с.43].

Сучасний заклад професійної (професійно-технічної) освіти здійснює професійне виховання учнівської молоді з урахуванням викликів, які сьогодні стоять перед освітянською галуззю. Це пов'язано, насамперед, з тим, що в сьогоднішньому динамічному світі, який стрімко змінюється, не можна отримати професійні знання на все життя. Оновлення техніки й технологій, цифровізація викликають потребу в підготовці фахівця, який міг би мобільно й швидко реагувати на такі зміни, міг би самонавчатися та само розвиватися, знаходити орієнтири у нових обставинах.

Тому перехід закладів професійної освіти на особистісно орієнтований підхід до виховання учнівської молоді полягає у

забезпеченні умов, що максимально сприятимуть розкриттю індивідуальних особливостей особистості вихованця, досягненню ним кращих результатів в індивідуальному і професійному розвитку. При такому підході важливими стають категорії самовиховання, саморозвитку, самоконтролю, самоорганізації, самоуправління, самореалізації тощо.

Розглядаючи проблематику особистісно-орієнтованого підходу до виховання, науковці виокреслюють наступні ключові завдання з його реалізації. Перше вбачають у забезпеченні умов для адаптації учнів в соціокультурний простір закладу професійної освіти. Друге завдання полягає у формуванні готовності випускників до входження в систему соціально-економічних відносин у виробничому колективі по закінченню навчання. Третє завдання пов'язане зі сприянням засвоєнню випускниками професійних закладів освіти базових соціальних ролей.

Аналіз наукової та навчально-методичної літератури дає підстави представити основні функції професійного виховання учнів закладів професійної освіти.

Регулятивна функція спрямовується педагогами-вихователями на становлення в учнів ціннісних установок і морально-етичних норм, що є прийнятими в соціумі й виступають основою їхньої програми соціально-культурної й громадської поведінки. Розвиток у самосвідомості учнів регулятивних навичок сприяє стійкому формуванню в них відповідальності, свідомості, допомагає краще оволодіти соціальними нормами взаємостосунків у колективі.

Світоглядна функція спрямовується педагогами для вироблення системи поглядів на власне життя, гармонійне відношення до природи та суспільства, на власне призначення.

Психотерапевтична функція передбачає пояснення учням їхніх можливостей впливати на свій внутрішній світ, емоції, почуття, думки, настрої, взаємовідносини з іншими членами соціуму. Важливо донести

до учнів, що оволодіння психотерапевтичними навичками позитивно впливає на успішну професійну самореалізацію та кар'єру.

Здоров'язберігаюча функція передбачає надання учням методик, спрямованих на підтримку здорового способу життя, у т.ч. за допомогою аутогенних тренувань, релаксації тощо.

Комунікативна функція передбачає оволодіння учнями вміннями комунікування, зокрема гуманістично-діалогічною стратегією, спрямованою на досягнення спільної мети учасниками діалогу; гуманістично-монологічною стратегією, спрямованою на задоволення потреб учасника монологу з врахуванням спільних інтересів; маніпулятивно-діалогічною, спрямованою на досягнення спільної цілі.

Культурна функція передбачає оволодіння учнями традиціями і звичаями народу, сприйняття творів культури, мистецтва, художньої літератури, архітектури, живопису та ін.

Трудова функція спрямовує учнів на вміння бути дисциплінованими, відповідальними, професійно готовими до самонавчання, самореалізації.

Отже, проведене дослідження дає можливість визначити поняття «виховання учнівської молоді у закладах професійної освіти» як постійно організований, цілеспрямований процес, під час якого здійснюється вплив педагогічного колективу на учнівську молодь з метою спонукання її до самовиховання, саморозвитку, самоконтролю, самоорганізації, самоуправління, самореалізації в майбутній професії та суспільних відносинах.

1.2. Учніський колектив як основа формування особистості у закладах професійної освіти

Сучасний стан суспільного розвитку характеризується тенденцією до гуманістичної орієнтації національної системи освіти. Особливе

місце у гуманістичному спрямуванні освітньої галузі займає учнівський колектив, який є основою формування особистості дитини, у т.ч. й у закладах професійної освіти.

Феномен колективу протягом багатьох десятиліть був у центрі уваги представників різних наук – педагогів, психологів, соціологів. Різні аспекти складових дитячого колективу вивчали А. Макаренко [29], А. Петровський [40], В. Сухомлинський [45], Я. Коломинський [19], М. Красовицький [26] та багато інших.

У «класичному» розумінні «учнівський колектив – таке об'єднання учнів, життєдіяльність якого визначається цілями і завданнями, що впливають із потреб суспільного, колективного та індивідуального розвитку, в якому функціонує самоврядування, а стосунки між учнями (ділові і особисті) є гуманними, характеризуються взаємною повагою і відповідальністю, спільним прагненням до загального успіху» [5, с.170].

Учніський колектив закладу професійної освіти має ознаки будь-якого колективу, але йому притаманні певні специфічні особливості.

Діяльність учнівського колективу спрямована на себе, на виховання особистості кожного члена колективу, підготовку учнів до трудової та суспільно значущої діяльності. В учнівському колективі об'єктом і суб'єктом виховання є учні, а центральною фігурою процесу виховання виступає педагог, тому що виховний вплив неможливий без взаємодії у системі «педагог-учень».

Особливістю учнівського колективу закладу професійної освіти є й те, що основні діяльність учнів – навчання, яке організовує й згуртовує їх єдиною метою, формами й методами навчання й виховання. Також учнівський колектив має приблизний віковий склад його членів, що забезпечує спільність інтересів, взаєморозуміння й відносну психологічну сумісність.

Вказані особливості учнівського колективу позитивно впливають на розвиток особистості учня лише в результаті організованої спільної колективної діяльності. І колектив стає вагомим засобом виховання тільки в результаті цілеспрямованої й систематичної роботи педагога.

Колектив має велике значення для розвитку особистості. Для учня закладу професійної освіти колектив - це коло спілкування й підтримки, місце життєдіяльності, самореалізації та самоствердження, носій моральних норм та цінностей, модель суспільства.

Тому, здійснюючи виховний вплив в умовах учнівського колективу, педагог повинен розуміти, що виховання не може бути обмеженим лише особистісним впливом вихователя на вихованця. Воно обов'язково повинно бути підтримано різноаспектним виховним впливом колективу, який не тільки захищає кожного учня та забезпечує його свободу, розкриття творчих здібностей, вміння взаємодіяти, але й виступає носієм суспільної моралі.

Ефективним формування особистості учня в колективі закладу професійної освіти може бути лише тоді, коли процеси розвитку колективу й особистості будуть нерозривно пов'язані один з одним. Розвиток особистості залежить від рівня розвитку колективу, структури міжособистісних та ділових відносин, що склалися між його членами. Активність вихованців, рівень їхнього розумового й фізичного розвитку, їхні можливості, прагнення та уподобання обумовлюють силу виховного впливу колективу на особистість учня.

Проводячи роботу з учнівським колективом закладу професійної освіти, педагог вирішує дві задачі – сприяє згуртованості учнів в колективі та допомагає реалізовувати індивідуальність та самобутність кожної особистості.

Важливо донести учням, що значущість колективу залежить й від розвитку індивідуальності учнів, рівня їхньої самостійності й творчої активності всередині колективу. Чим самостійніше учень в колективній

суспільно корисній діяльності, тим вище може бути його статус в колективі й підвищуються його лідерські позиції, його вплив на колектив.

Безпосередній виховний вплив колективу на особистість учня завжди пов'язаний з конкретною ситуацією. Це пов'язано з можливостями, які існують в колективі для задоволення базових соціальних потреб учня: в спілкуванні, в самоактуалізації, в суспільному визнанні. Їхня реалізація впливає на прийняття учнем колективу, на ідентифікацією з ним, на усвідомлення себе як члена даної соціальної групи, на емоційне самопочуття, що таким чи іншим чином впливає на самооцінку, світосприйняття, на відношення до моральних цінностей, носієм яких є учнівський колектив.

Під впливом внутрішньо групового статусу формуються мотиви поведінки учня, його відношення до навчання та соціуму. Приймаючи цінності й норми колективу, вихованець має можливість самостверджуватися і самореалізовуватися як особистість. Завдяки правильному педагогічному керівництву колективною життєдіяльністю прагнення учня утвердитися в колі своїх однолітків знаходить в колективі підтримку.

Необхідно пам'ятати, що лише в колективі формуються такі важливі особистісні характеристики, як самооцінка, самоповага, прийняття або неприйняття себе як особистості. Таким чином, колектив відкриває можливості накопичення досвіду колективної поведінки в позиціях підпорядкування, активного протиставлення й керівництва. Це спрямовує учня до формування в нього таких соціально значущих якостей як гуманізм, ініціативність, відповідальність, активна громадянська позиція, соціальна справедливість тощо. Колективна життєдіяльність учня відкриває значні можливості для реалізації його особистісного потенціалу.

1.3. Особливості змішаного навчання майбутніх фахівців професійної освіти

Сьогодення в умовах жорстких обмежень, пов'язаних з пандемією коронавірусу, ставить перед освітньою галуззю нові завдання. У зв'язку з цим останнім часом виникла потреба у визначенні можливостей та особливостей запровадження як дистанційного, так і змішаного формату навчання.

І якщо дистанційне навчання, як інноваційна форма освітньої діяльності, має вже певну історію, є численні наукові доробки з розробки дистанційних курсів для середньої та вищої освіти, то дистанційний і змішаний формат саме виховної роботи є недостатньо розробленими.

Перед освітянами постала складна задача – здійснювати формування системи професійних ціннісних орієнтацій в учнів та студентів на відстані, не завжди маючи можливість особистісного спілкування в системі педагог-вихованець.

У той же час в умовах змішаного навчання з'явилися нові оригінальні форми і методи організації виховної роботи, а саме: проекти та презентації, квести, онлайн-вікторини, відвідування віртуальних музеїв та виставок тощо.

Розглянемо переваги дистанційної освіти.

Використання мультимедійних технологій з урахуванням персоналізованого типу падання матеріалу дозволяє наповнити освітній процес якісно новим та цікавим контентом, що впливатиме на активізацію пізнавальної діяльності учнів, при цьому візуальну інформацію зробити динамічною і яскравою.

Значною перевагою дистанційної освіти є оперативний обмін інформацією між учасниками освітнього процесу, причому на нього не впливає відстань між ними і є можливість запису інформації, її

зберігання в хмарному середовищі та її повторний перегляд за необхідністю. Також виконання завдань може здійснюватися в зручний для учня або студента час.

Також учасники освітнього процесу мають широкий відкритий доступ до світових інтернет-ресурсів, сайтів тощо, мають можливість організувати й брати участь у відеоконференціях, зустрічах обговореннях.

У той же час дистанційне навчання має суттєві недоліки, серед яких зниження концентрації уваги, неготовність учнів й студентів до аналізу та осмисленню значного обсягу навчального матеріалу, високе психоемоційне та зорове навантаження. Також існують труднощі, пов'язані з обмеженими виховними можливостями дистанційного навчання; педагоги, класні керівники, куратори академічних груп недостатньо підготовлені до організації виховної діяльності в форматі дистанційної освіти. Також іноді «шалений» темп інформаційних потоків в дистанційному форматі не завжди враховує індивідуальний темп сприйняття інформації окремими учнями й студентами. Деякі з них мають утруднення, пов'язані з ослабленням концентрації уваги на головному й складністю швидко обирати необхідну інформацію з багатьох покликань.

Для частини педагогів й тих, хто навчається, дистанційне навчання викликає серйозний психологічний стрес, причиною якого можуть бути недостатня методична й психологічна готовність педагога до дистанційної роботи, а також відсутність прямого зв'язку, підтримки, яка присутня в аудиторному форматі між педагогом і учнем, студентом. Також втрачаються форми реальної колективної діяльності, групової підтримки, соціальні зв'язки реального життя підміняються віртуальним спілкуванням, відсутні особистісні контакти, реальні позитивні емоції від навчання тощо.

Серед низки публікацій, присвячених запровадженню змішаного навчання в освітній процес, можна виділити наукові та науково-методичні дослідження В. Бондаренка, В. Кухаренка, С. Березенської, К. Бугайчука, Н. Олійник, О. Рибалко, Н. Сиротенко, А. Столяревської, Є. Тихомірової, І. Удовиченко [6, 10, 27] та ін.

Змішане навчання - це не тільки використання технологій, зміна яких повинна бути зіставлена з культурною парадигмою навчання, яка змінюється та активно впливає на освітній процес, але й використання різноманітних технік, теоретичних обґрунтувань та методик. Також змішане навчання можна розглядати як інтеграцію формального й неформального навчання на робочому місці [27].

Змішане навчання вирішує наступні завдання:

- розширення освітніх можливостей студентів за рахунок доступності та гнучкості, врахування їх індивідуальних освітніх потреб, а також темпу й ритму навчального матеріалу;

- стимулювання формування суб'єктної позиції студента: підвищення його мотивації, самостійності, соціальної активності, рефлексії та самоаналізу і, як наслідок, підвищення ефективності освітнього процесу в цілому;

- трансформування стилю педагога: перехід від трансляції знань до інтерактивної взаємодії зі студентом, що сприятиме формуванню процесу конструювання власних знань;

- персоналізація освітнього процесу: студент самостійно визначає свої навчальні цілі, способи їх досягнення, враховуючи власні освітні потреби, інтереси та здібності, педагог у даній ситуації є помічником студента [27].

Розглянемо переваги змішаного навчання:

- обов'язкова підготовка студента до заняття;
- підвищення мотиваційного аспекту навчання студентів;
- навчання стає глибшим;

- робочий час використовується ефективніше;
- гнучкість змішаного навчання у порівнянні з традиційним;
- ефективніший контроль навчання;
- розширені засоби діагностики;
- інтерактивність;
- навчання в командах, процес навчання стає соціальним і прозорим;
- робота вдома, у деяких випадках - віддалено;
- фінансова економія за рахунок скорочення поїздок;
- краще для досягнення суттєвих результатів;
- розширення можливостей навчання;
- різні вимоги до навчання.

У той же час змішане навчання має низку проблем. До технічних можна віднести відсутність забезпечення учасників освітнього процесу потрібними технологіями; небажання використовувати пропоновані технології в освітньому процесі. Організаційні проблеми пов'язані з думкою, що змішане навчання менш ефективне, ніж традиційне навчання в аудиторії, складністю управлінської складової та моніторингу навчання. Також відмічаються складності у проектуванні навчальної діяльності: під час планування необхідно ретельно визначити етапи діяльності, коли доцільна робота в мережі, а коли необхідна робота в аудиторії; забезпечення учасників освітнього процесу детальними вимогами щодо оцінювання діяльності в окремих завданнях і в курсі в цілому; забезпечення координації всіх елементів курсу (у методичних розробках до проведення занять повинні бути відповіді на типові запитання, контактна інформація, графік і порядок вивчення матеріалу дисципліни).

Для забезпечення якості змішаного навчання необхідно:

- дуже ретельно здійснювати проектування змішаного навчання;
- використовувати різні моделі й методи змішаного навчання;
- значну увагу приділяти персоналізації навчання;

- використовувати моделі змішаного навчання, враховуючи мотивацію студента;
- враховувати, що для ефективного змішаного навчання потрібен адаптаційний період;
- педагогу мати досвід створення дистанційного курсу та здійснення дистанційного освітнього процесу;
- враховувати під час обрання моделі навчання рівень підготовки студентів.

Таким чином, змішане навчання має переваги і недоліки, але як системно організований освітній процес обов'язково передбачає наявність певних видів діяльності, які є однією з обов'язкових умов формування професійних компетентностей. І тільки поєднання класичного навчання і навчання із застосуванням сучасних інформаційних технологій дозволить зреалізувати дистанційну освіту у формі змішаного навчання та в цілому підвищити ефективність освітнього процесу.

РОЗДІЛ 2

ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ ДО ВИХОВНОЇ РОБОТИ З УЧНІВСЬКИМ КОЛЕКТИВОМ В УМОВАХ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ

2.1. Специфіка підготовки майбутнього фахівця професійної освіти до виховної роботи з учнівським колективом в умовах змішаного навчання

Розглянемо особливості підготовки майбутнього фахівця професійної освіти до виховної роботи з учнівським колективом в умовах змішаного навчання.

Навчальним планом підготовки бакалавра за освітньо-професійною програмою «Професійна освіта» передбачено вивчення дисципліни «Педагогіка» (32 лекційні години, 32 години практичного навчання, 116 годин самостійної роботи, 6 кредитів ЄКТС) циклу професійної підготовки, а також проходження виробничої (педагогічної) практики на базі закладів професійної (професійно-технічної) освіти.

Серед основних завдань курсу «Педагогіка» визначено: розвивати творче педагогічне мислення, вивчити закономірності, принципи, методи, форми, прийоми та засоби навчання і виховання учнів в умовах сучасних закладів освіти.

Тому для ефективної підготовки майбутнього фахівця професійної освіти до виховної роботи з учнівським колективом під час викладання дисципліни «Педагогіка» та проходження педагогічної практики важливими є виховна спрямованість освітнього процесу, підвищення рівня мотивації студентів до виховної діяльності, потреба в постійному саморозвитку та самовдосконаленні.

Педагогу слід пам'ятати, що підготовка майбутнього фахівця професійної освіти до виховної роботи з учнівським колективом є неперервним процесом, який важливо стимулювати на заняттях. Значний потенціал для цього закладений в навчальних заняттях з використанням технологій змішаного навчання, а саме: інтегрованих лекціях, семінарах з використанням завдань, що мають виховуючий характер тощо.

Доцільно також пропонувати студентам рішення виховних педагогічних задач та ситуацій, залучати їх для виконання завдань пошукового-дослідницького характеру. Активізувати пізнавальний інтерес студента та науково-дослідну співпрацю студента і викладача можна як на заняттях, так і під час роботи проблемних груп і студентських гуртків педагогічного спрямування.

На думку О. Дубасенюк «виховна задача – це мета, задана педагогом-вихователем у певних умовах (ситуації), котра передбачає перехід вихованця із вихідного рівня на якісно новий рівень розвитку вихованості, що стимулює його до самостворення, саморозвитку» [8, с.126].

Діяльність педагога пов'язана з постійним вирішенням педагогічних задач виховуючого спрямування. Тому йому потрібно обґрунтовано й творчо застосовувати для їхнього розв'язання різноманітні методи і прийоми виховання, оволодівати засобами педагогічного передбачення й прогнозування розвитку ситуації. При цьому велике значення має вірне оцінювання конкретних виховних ситуацій, що виникають в учнівському колективі.

Майбутнім педагогам важливо усвідомити, що під час аналізу ситуації важливо не тільки виявити причини, мотиви, що викликали той чи інший вчинок або дії учасників, але й знайти способи розв'язання такої ситуації і намагатися визначити в ній фактори, що впливатимуть

на самодопомогу учня, стимулюватимуть його саморозвиток, самовиховання.

Погоджуючись з дослідниками О. Дубасенюк та О. Вознюк, ми вважаємо, що доцільно навчати студентів розв'язувати проблемні педагогічні задачі за допомогою методу моделювання: «Моделювання дає студентам наближене уявлення про ті труднощі, проблеми й можливості, з якими майбутній педагог може зустрітися у своїй роботі. Це одна з форм навчання, яку можна використовувати на будь-якій стадії професійної підготовки» [9, с.95].

Також можна вирішувати змодельовані педагогічні ситуації у ході ділової гри, пропонуючи майбутнім педагогам аналізувати й оцінювати педагогічні явища, прогнозувати результати педагогічної дії на колектив і особистість, робити узагальнення і висновки, озброюють студентів методикою підготовки і проведення виховних заходів. Враховуючи позитивний вплив ділової гри на активізацію пізнавальної діяльності студентів, розвиток креативності, творчого мислення, уміння взаємодіяти в колективі, здатність до професійної рефлексії, педагог виступає вихователем по відношенню до студентів.

Вважаємо, що сформованість умінь вирішення педагогічних задач може бути ефективною за умов органічної взаємодії багатьох складових, серед яких: програми, навчально-методичне забезпечення вишівських дисциплін психолого-педагогічного спрямування, система аудиторної й самостійної роботи, свідоме ставлення майбутніх педагогів до самовдосконалення, саморозвитку, розуміння мети і завдань виховної роботи з учнівським колективом, врахування ними соціального очікування від професійної діяльності.

З метою оцінювання готовності студентів до вирішення педагогічних задач під час проведення навчальних занять можна застосовувати наступні методи: тестування, анкетування, бесіду,

спостереження, самооцінку, розв'язання виховних задач і обговорення педагогічних ситуацій різних типів й рівнів складності тощо.

Приклади професійних виховних задач та практичних завдань виховного характеру для перевірки готовності майбутнього фахівця професійної освіти до виховної роботи з учнівським колективом, що доцільно використовувати під час проведення занять з дисципліни «Педагогіка» наведені у додатку Б.

Протягом останніх навчальних років в умовах пандемії в закладах вищої освіти підготовка майбутніх педагогів до виховної роботи з учнівським колективом зазнала певних змін.

Заклади вищої освіти активно залучають студентів до участі в організації та реалізації виховного процесу з учнівським колективом у форматі дистанційного або змішаного навчання для різнобічного розвитку учнів. При цьому важливою умовою ефективної організації дистанційної освіти та освіти у режимі змішаного навчання є запровадження нових форм роботи: дистанційна організація активу класу, використання соціальних мереж, ефективне налагодження зв'язків між усіма учасниками освітнього процесу за допомогою глобальної мережі Інтернет.

Для ефективної виховної діяльності з учнівським колективом класний керівник в умовах дистанційного або змішаного навчання може виступати в декількох «ролях». Він може організовувати виховний процес як фасилітатор, забезпечуючи успішну групову комунікацію. Також класний керівник може виступати у ролі тьютора, який знає певні проблеми всіх здобувачів освіти, ресурси освітнього та родинного середовища, здатний прокладати разом з учнями шляхи їхньої адаптації в нових умовах та планувати індивідуальну траєкторію розвитку учня. Педагог може виступати як партнер, який ініціює та підтримує позитивну взаємодію на засадах спільно вироблених правил співробітництва, співпраці відповідно до змісту діяльності кожного,

також він стає на захист прав учнів, мотивує батьків до самоосвіти та самовдосконалення. Класний керівник може виступити коучем, який визнає та аналізує позитивний потенціал особистості учня та супроводжує його розвиток, а також може бути тренером у формуванні позитивних рис характеру, цінностей, досвіду в організованій, суспільно активній діяльності.

Для ефективної організації виховного процесу в умовах змішаного навчання веб-ресурс освітнього закладу набуває значення комунікаційного джерела, який представляє коло його інтересів і результат освітньої та виховної діяльності у всемережжі. Створюється він з метою активного впровадження в практику роботи закладу професійної освіти інформаційно-комунікаційних технологій, як інструмент мережевої взаємодії всіх учасників освітнього процесу. Він є головним інструментом забезпечення діяльності закладу освіти в умовах дистанційного або змішаного навчання і є публічним органом інформації з відкритим доступом. Доцільно створити на офіційному сайті окремий розділ, присвячений виховній діяльності закладу, наприклад «Виховний процес в умовах дистанційного навчання» або «Працюємо дистанційно» тощо.

Враховуючи соціальні умови, що склалися сьогодні в освітньому просторі, на сайти освітніх закладів покладаються наступні завдання: систематичне інформування учасників освітнього процесу щодо організації освітньої та виховної діяльності; здійснення обміну педагогічним досвідом; демонстрація досягнень педагогічного та учнівського колективів; створення умов для ефективної мережевої взаємодії всіх учасників освітнього процесу – адміністрації, педагогів, учнів, батьків, державних і громадських організацій та зацікавлених осіб; створення умов мережевої взаємодії закладу освіти з іншими установами; стимулювання творчої активності та взаємодії педагогів та

учнів; підвищення ролі інформатизації освіти, організація освітнього та виховного процесів з використанням мережевих освітніх ресурсів тощо.

В умовах дистанційного та змішаного навчання доцільно рекомендувати студентам під час організації виховної роботи з учнівським колективом в умовах проходження педагогічної практики здійснювати наступні заходи:

- просвітницькі та профілактичні - на веб-ресурсах освітніх закладів, у чатах, у Viber та інших групах педагогів, батьків, учнів проводити бесіди за орієнтовною тематикою: «Вплив засобів масової інформації на психіку учнів», «Як не піддатися загальній паніці», «Вплив зайнятості учня на зниження рівня тривоги й емоційного стану», «Поради щодо зберігання спокою», «Перебування в соцмережах під час карантину: фейки та перевірка фактів», «Рекомендації для учасників освітнього процесу щодо заходів безпеки проти коронавірусу», «Як важливо навчитися опановувати себе та керувати своїми емоціями» тощо;
- індивідуальне і групове консультування - в онлайн режимі, у Skype режимі, в режимі ZOOM тощо за орієнтовною тематикою: «Яким чином покращити соціальну ізоляцію?», «Які поради давати учням і батькам під час карантину?», «Яким чином цікаво організувати спільне дозвілля під час карантину?».

Під час організації виховної роботи в умовах змішаного навчання доцільно звернути увагу педагогів саме на умови для покращення здоров'я учнів:

- створення позитивного психологічного мікроклімату в учнівському колективі, який ефективно впливає на процес навчання, виховання та розвитку учнів;
- пошук та використання нових здоров'язберігаючих методик та програм для учнів; створення інформаційного простору з питань збереження здоров'я учнів;

- розробка виховних заходів на основі особистісно орієнтованого підходу;
- підвищення валеологічної культури харчування: домінування у раціоні споживання білків, жирів, вуглеводів, фруктів (свіжих та сушених), овочевих салатів, фрешів, фіточаїв;
- підвищення рухової активності учнів: фізкультхвилинки, руханки, пальчикова гімнастика, гімнастика для очей, Дні та години здоров'я;
- дотримання санітарно-гігієнічного режиму: тепловий, повітряний, вологе прибирання;
- боротьба зі стресами в учнів вдома (проведення консультування: як долати конфлікти, вправи на подолання стресових ситуацій).

У процесі організації змістовного дозвілля учнів під час змішаного навчання доцільно використовувати різні види діяльності, у тому числі: читання, ведення власного щоденника, віртуальне відвідування музеїв. Наприклад, можна рекомендувати учням відвідати віртуальні екскурсії провідних музеїв України і світу, які представляють свої оцифровані колекції для широкого загалу:

- музей цікавої науки – <https://museum-portal.com/ua/museum/muzejcikavoi-nauki>
- державний музей авіації Національного авіаційного університету – <https://museum-portal.com/ua/museum/derjavnyj-muzey-aviatsiyinatsionalnogo-aviatsiyynogo-universytetu>
- топ-10 найкращих віртуальних екскурсій у світі – <https://www.unian.ua/tourism/lifehacking/10922612-top-10-naykrashchihvirtualnih-ekskursiy-u-sviti.html>;
- 10 найкращих музеїв світу, які можна відвідати онлайн – <https://osvitoria.media/news/10-najkrashhyh-muzeyiv-svitu-yaki-mozhnavidvidaty-onlajn/>;

- музеї світу онлайн: чим зайнятися на карантині – https://ye.ua/kultura/47975_Muzeyi_svitu_onlayn_chim_zaynyatisya_na_kar_antini.html;
- подорож не виходячи з дому: 39 музеїв світу, які можна побачити онлайн – <https://vn.20minut.ua/kul-tura/podorozh-ne-vihodyachi-z-domu39-muzeyiv-svitu-yaki-mozhna-pobachiti-o-11042651.html>;
- музеї світу – <http://www.chl.kiev.ua/default.aspx?id=5673>.

Як показав аналіз сайтів закладів освіти, педагоги широко використовують можливості глобальної мережі Інтернет, проводячи онлайн-заняття, онлайн-зустрічі й консультації, онлайн-виховні заходи з використанням платформ ZOOM, Skype та ін., створюючи блоки навчальних і виховних завдань в хмарних середовищах, що сприяє підвищенню пізнавальної активності учнів та студентів під час самостійної освітньої діяльності, стимулює їх до пошуку нових активних способів отримання інформації, сприяє підготовці майбутнього фахівця професійної освіти до виховної роботи з учнівським колективом в умовах змішаного навчання.

2.2. Педагогічні умови підготовки майбутнього фахівця професійної освіти до виховної роботи з учнівським колективом

Освітній процес вищої школи має значний потенціал та перспективи у підготовці майбутніх фахівців професійної освіти до виховної роботи з учнівським колективом. Проте, цей напрям роботи й досі не втратив своєї актуальності, незважаючи на численні наукові та науково-методичні розвідки з означеної проблематики. Значний виховний потенціал вишівських дисциплін у навчанні використовують недостатньо. Сучасна система педагогічної освіти не у повній мірі сприяє розкриттю виховного потенціалу майбутнього педагога для його якісного професійного становлення. Тому вважаємо за необхідне

дослідити й проаналізувати умови, які забезпечують ефективну підготовку майбутніх фахівців професійної освіти до виховної роботи з учнівським колективом, що значною мірою впливатиме на підвищення рівня їх професійної компетентності.

У нашому дослідженні ми розглядаємо особливості підготовки майбутніх фахівців професійної освіти до виховної роботи з учнівським колективом, що відбуваються під час освітнього процесу та від час педагогічної практики, тому серед видів умов нами були обрані педагогічні. Поняття «умова» у педагогічній науці визначається як відношення предмета до навколишніх явищ, без яких він не існує; умови – це середовище, у якому явище виникає, існує й розвивається; це обставини, які визначають ті або інші наслідки, які сприяють одним процесам або явищам і перешкоджають іншим.

У словнику довіднику з професійної педагогіки зазначено, що «умови педагогічні – обставини за яких залежить та відбувається цілісний продуктивний педагогічний процес професійної підготовки фахівців, що опосередковується активністю особистості, групою людей» [42, с.193].

Як зазначає К. Костюченко, поняття «педагогічна умова» слід розглядати як «сукупність об'єктивних можливостей, обставин і заходів педагогічного процесу, яка виступає результатом цілеспрямованого відбору, конструювання і використання елементів змісту, методів, а також організаційних форм навчально-виховного процесу для досягнення поставлених цілей» [23].

На думку Ю. Костюшко під педагогічними умовами підготовки слід розуміти сукупність обставин життєдіяльності суб'єктів (педагог-студент), які зумовлюють розвиток особистості, сприяють формуванню готовності до діяльності у новій соціокультурній ситуації [24].

Дослідник А.Шерудило вважає, що «під педагогічними умовами розуміють сукупність об'єктивних можливостей, обставин, що

супроводжують освітній процес, які певним чином структуровані й спрямовані на досягнення поставленої мети» [50].

Представимо педагогічні умови, які, на наш погляд, необхідно врахувати для ефективної підготовки майбутніх фахівців професійної освіти до виховної роботи з учнівським колективом:

- 1) розвиток внутрішньої позитивної мотивації значущості виховної діяльності з учнівським колективом у закладах професійної освіти;
- 2) поглиблене вивчення виховних педагогічних інновацій під час опанування навчальних дисципліни психолого-педагогічного циклу для майбутніх фахівців професійної освіти;
- 3) удосконалення умінь та навичок організації та проведення виховної діяльності під час проходження виробничої (педагогічної) практики у закладах професійної освіти;
- 4) стимулювання самовдосконалення та розвиток рефлексії під час підготовки студентів до виховної діяльності з учнівським колективом.

Під час визначення вищевказаних педагогічних умов ми орієнтувалися на гуманістичне спрямування освітнього процесу та вимог, що ставляться перед сучасним педагогом-вихователем, передовий педагогічний досвід, особистісно-діяльнісний, міждисциплінарні та контекстні підходи, розуміння сутності виховних інноваційних педагогічних технології та готовності до їхнього використання.

Визначаючи першу педагогічну умову - *розвиток внутрішньої позитивної мотивації значущості виховної діяльності з учнівським колективом у закладах професійної освіти*, ми опиралися на дослідження О. Дубасенюк та Л. Мороз, які визначали, що мотиваційний компонент є базисним, і від його сформованості значно залежить сформованість інших компонентів. Зокрема, О. Дубасенюк [8], досліджуючи виховну діяльність педагога, акцентує увагу на тому, що

саме мотивація виступає системоутворюючим чинником у структурі готовності майбутнього викладача. Ми погоджуємося із тезисом Л. Мороз про те, що «мотиваційний компонент є системоутворюючим у структурі готовності викладача до виховної роботи зі студентською молоддю, визначає якість засвоєння ним знань і вмінь, необхідних для її успішного здійснення, формує відповідну психологічну спрямованість» [30, с. 8].

Також до основних складових мотиваційного компонента готовності викладача до виховної роботи Л. Мороз відносить: «установку на особливу значущість, важливість виховання та активну взаємодію викладача зі студентами шляхом їх включення у різноманітні професійно орієнтовані форми виховної роботи; активний інтерес до процесу підготовки та реалізації діалогічної взаємодії з вихованцями; прагнення творчо та неординарно проектувати різноманітні форми виховної роботи у студентській групі» [30, с. 8].

Ефективній реалізації цієї педагогічної умови сприяє: вдале поєднання індивідуальних і групових форм освітньої діяльності; співвіднесення навчального матеріалу з необхідністю використання інноваційних виховних технологій під час проходження виробничої (педагогічної) практики в закладах професійної освіти; моделювання педагогічних ситуацій, що вимагають спонукання до певної діяльності; ознайомлення з вимогами, що висуваються до професійних компетентностей сучасного педагога-вихователя; створення уявлень про діяльність педагога в умовах закладів професійної освіти, усвідомлення близьких та віддалених цілей професійної освіти; формування ціннісних орієнтацій, пов'язаних з виховною діяльністю у закладах професійної освіти.

Друга педагогічна умова – *поглиблене вивчення виховних педагогічних інновацій під час опанування навчальних дисципліни*

психолого-педагогічного циклу для майбутніх фахівців професійної освіти.

У практиці роботи ЗВО підготовка студентів до виховної роботи з учнівським колективом здійснюється під час викладання дисциплін психолого-педагогічного циклу та під час проходження педагогічної практики. Зважаючи на те, що мета навчання окремих дисциплін не передбачає комплексного формування і розвитку готовності до використання інноваційних виховних педагогічних технологій, то вихід із такої ситуації вбачаємо у впровадженні в освітній процес додаткових тем лекційних і практичних занять з цього напрямку.

Третя педагогічна умова - удосконалення умінь та навичок організації та проведення виховної діяльності під час проходження виробничої (педагогічної) практики у закладах професійної освіти.

Виходячи з того, що освітній процес будується на основі педагогічного принципу зв'язку теорії і практики, він включає в себе виробничу (педагогічну) практику як невід'ємну складову системи професійної підготовки майбутнього педагога професійної освіти. Складовою цього неперервного процесу є виробнича (педагогічна) практика, яку студенти проходять в закладах професійної (професійно-технічної) освіти. Тому, з метою логічного завершення формування готовності майбутніх фахівців професійної освіти до виховної роботи з учнівським колективом було внесено уточнення у процес практичної підготовки майбутніх педагогів шляхом розроблення додаткових завдань до психолого-педагогічного розділу програми виробничої (педагогічної) практики: проаналізувати план-сітку роботи класного колективу з метою виявлення колективних творчих справ, які вимагають використання інноваційних виховних технологій; розробити план-конспект колективної творчої справи, використовуючи інноваційні виховні технології; розробити рекомендації щодо методики

використання інноваційних виховних технологій, які сприяли би ефективній реалізації поставлених педагогом завдань.

Четверта педагогічна умова - *стимулювання самовдосконалення та розвиток рефлексії під час підготовки студентів до виховної діяльності з учнівським колективом.*

Реалізація даної педагогічної умови стимулюється цілеспрямованим залученням студентів до різних видів діяльності, у тому числі й виховної, створенням комфортного психологічного клімату в процесі навчання, використання активних методів для залучення студентів до процесу саморозвитку, самопізнання, самовиховання в контексті підготовки до майбутньої професійно-педагогічної діяльності, а також моделювання ситуацій рефлексивної самоорганізації для свого особистісно-професійного зростання.

Слід зазначити, що всі перераховані педагогічні умови лише в комплексі забезпечують підготовку майбутніх фахівців професійної освіти до виховної роботи з учнівським колективом; відсутність хоча б однієї з перерахованих умов може негативно вплинути на рівень формування готовності майбутніх педагогів-вихователів. Отже, запропоновані педагогічні умови перебувають у тісному взаємозв'язку, відображають і зреалізовують мотиваційний, когнітивний та операційний компоненти готовності майбутніх учителів до виховної роботи з учнівським колективом.

2.3. Хід та результати педагогічного експерименту

Дослідно-експериментальна робота проводилася на базі факультету бізнесу і права Херсонського державного університету зі студентами спеціальності «Професійна освіта». Під час проведення педагогічного експерименту було здійснено фіксацію його результатів, це дало можливість систематизувати й об'єктивно

визначити рівні сформованості готовності майбутніх педагогів до виховної роботи з учнівським колективом.

Метою дослідно-експериментальної роботи було проведення моніторингу та визначення рівнів сформованості готовності майбутніх фахівців професійної освіти до виховної роботи з учнівським колективом в умовах змішаного навчання.

Проведений нами аналіз сучасних наукових на науково-методичних джерел, а також результатів практичної діяльності майбутніх фахівців професійної освіти визначив завдання педагогічного експерименту: виявлення та обґрунтування чинників, що підвищують рівень готовності майбутніх педагогів до виховної роботи з учнівським колективом в умовах змішаного навчання.

Для моніторингу рівнів сформованості готовності майбутніх фахівців професійної освіти до виховної роботи з учнівським колективом в умовах змішаного навчання визначено критерії та їх показники.

Мотиваційний критерій визначався наступними показниками: наявністю у студентів пізнавального інтересу до виховної діяльності з колективом учнів та бажанням здійснювати виховну роботу; усвідомленням важливості наявних практичних умінь здійснення виховного впливу для майбутньої педагогічної діяльності; прагненням до оновлення та збагачення знань з питань здійснення виховної роботи з учнівським колективом у професійній освіті, прагненням до самовдосконалення та саморозвитку.

Когнітивний критерій визначено наступними показниками: наявністю у майбутнього педагога знань про сутність і структуру виховної роботи з учнівським колективом професійних (професійно-технічних) закладів освіти в умовах змішаного навчання; бажанням оволодіти дидактичними і методичними знаннями щодо організації та проведення виховної роботи з учнівським колективом; наявністю знань

про проведення моніторингу та формування умінь щодо здійснення виховної роботи з учнівським колективом в умовах змішаного навчання у майбутніх фахівців професійної освіти.

Операційний критерій передбачав наявність у студентів умінь впровадження виховних впливів в особисту педагогічну діяльність; умінь об'єктивно визначати результати виховної роботи з учнівським колективом; здатності формувати в учнів професійних (професійно-технічних) закладів освіти прагнення до саморозвитку, самопізнання, самовиховання .

Також було визначено рівні (низький, середній, достатній, високий), які відповідали критеріям та показникам сформованості готовності майбутніх педагогів до виховної роботи з учнівським колективом в умовах змішаного навчання.

Нами було проведено експериментальне дослідження впливу запропонованих педагогічних умов на формування готовності майбутніх педагогів до виховної роботи з учнівським колективом в умовах змішаного навчання під час їх професійного становлення.

Аналіз показав, що майбутній педагог повинен володіти такими знаннями та вміннями, які б забезпечували йому можливість здійснювати виховну роботу з учнівським колективом в умовах змішаного навчання в його педагогічній діяльності.

Отже, формування умінь майбутніх викладачів закладів професійно-технічної освіти щодо проведення виховної роботи з учнівським колективом повинно мати чітку професійну спрямованість, забезпечувати науково-методичну підготовку майбутнього педагога-вихователя та фахову компетентність, запорукою чого є використання науково обґрунтованих принципів і методів навчання й виховання.

Вивчення наукової та науково-методичної літератури, а також проведені опитування студентів та спостереження за їхньою виховною діяльністю в системі професійної підготовки дало можливість

визначити низку чинників, що негативно впливають на рівень сформованості готовності майбутніх педагогів до виховної роботи з учнівським колективом в умовах змішаного навчання, до яких необхідно віднести:

- добір методів виховної роботи без урахування особливостей виховної складової у змісті навчальних програм;
- добір та використання методів, що притаманні лише навчальній діяльності та своїм змістом й характером не у повній мірі передбачають поєднання навчальної та виховної діяльності;
- звуження науково обґрунтованого підходу до обрання системи і методів виховного впливу;
- добір та використання методів на основі уподобань майбутнього педагога, застосування стереотипів тощо;
- зосередження уваги у використанні методів виховного впливу на зовнішній активності учнів, а не активізації пізнавального інтересу;
- надання переваги авторитарним методам виховного впливу, не забезпечуючи належним чином гуманізацію вихованого процесу;
- недостатня увага методам, що сприяють підготовленості майбутніх педагогів до запровадження інноваційних методів виховного впливу;
- недостатня увага методам, що забезпечують формування здібності застосовувати теоретичні знання з виховною складовою в практичній педагогічній діяльності, методам формування умінь здійснення виховної діяльності;
- недостатня спрямованість програм формування й розвитку умінь здійснення виховної діяльності майбутнього фахівця професійної освіти та навичок виховної роботи з учнівським колективом.

Проведений аналіз показав, що перераховані негативні чинники здійснення виховної роботи з учнівським колективом в системі

підготовки майбутніх фахівців професійної освіти можуть призвести до:

- зниження пізнавального інтересу до виховної роботи загалом та бажання здійснювати виховну роботу з учнівським колективом під час навчальних практик;
- зниження мотивації до здійснення виховної роботи з учнівським колективом у відповідних навчальних закладах та до безперервного особистісного професійного зростання через самоосвіту;
- неналежного рівня досягнення дидактичних цілей, пов'язаних з удосконаленням здійснення виховної роботи в закладах освіти;
- неналежного рівня задоволення професійних потреб майбутнього педагога;
- незабезпечення належного рівня підготовленості майбутніх педагогів до якісного виконання професійних завдань та функцій на робочому місці.

Як показав аналіз, актуальність проблеми формування готовності майбутніх педагогів до виховної роботи з учнівським колективом зумовлена переважно такими чинниками:

- необхідністю формування та розвитку професійних якостей майбутнього педагога-вихователя;
- потребою врахування інтересів, здібностей, психологічних та фізіологічних особливостей майбутнього педагога-вихователя;
- гуманізацією та демократизацією освітніх процесів;
- запровадженням інноваційних виховних технологій в освітній процес закладів освіти;
- зростанням ролі та значення виховної роботи з учнівським колективом під час підготовки сучасного фахівця;
- вмінням систематизації, узагальнення наукових знань щодо впровадження виховної діяльності в закладах освіти, досвіду виховної роботи з учнівським колективом, шляхів їх прикладного

застосування.

Проведення педагогічного експерименту дозволило врахувати вищезначені чинники під час здійснення різних його етапів.

На початковому етапі дослідження було визначено рівні сформованості готовності майбутніх педагогів до виховної роботи з учнівським колективом в умовах змішаного навчання за мотиваційним, когнітивним та операційним критеріями, які відображені в табл.2.1.

Таблиця 2.1

Критерії та рівні сформованості готовності майбутніх педагогів до виховної роботи з учнівським колективом в умовах змішаного навчання на початковому етапі дослідження

Критерій	Рівні сформованості готовності майбутніх педагогів до виховної роботи з учнівським колективом в умовах змішаного навчання (%)			
	низький	середній	достатній	високий
Мотиваційний	20	40	20	20
Когнітивний	20	40	20	20
Операційний	40	40	20	0

Вважаємо, що отримані результати пояснюються індивідуальними особистісними характеристиками окремих студентів та загальними особливостями їхнього психічного розвитку. Більшість студентів виявили низький та середній рівні сформованості готовності студентів до виховної роботи з учнівським колективом в умовах змішаного навчання, проте вони показали готовність до самовдосконалення, самоосвіти, зацікавленість питаннями виховної роботи з учнівським колективом. Однак досліджувана категорія потребує, на нашу думку, подальшого розвитку, що можливо саме у процесі професійної підготовки загалом та завдяки педагогічній взаємодії під час проходження виробничої (педагогічної) практики.

Крім цього, отримані дані про початковий рівень сформованості готовності студентів до виховної роботи з учнівським колективом зумовили можливість врахувати їхні індивідуальні особливості під час здійснення формувального етапу експерименту.

Отримані дані вивчення рівня сформованості готовності студентів до виховної роботи з учнівським колективом стали основою для проведення заключного етапу педагогічного експерименту, який передбачав реалізацію методичних особливостей формування готовності майбутніх фахівців професійної освіти до виховної роботи з учнівським колективом в умовах змішаного навчання.

Заключний етап експерименту був організований для розв'язання таких основних завдань: 1) експериментально перевірити ефективність змісту й методичних особливостей формування готовності студентів до виховної роботи з учнівським колективом; 2) виявити динаміку сформованості готовності майбутніх педагогів до виховної роботи з учнівським колективом в умовах змішаного навчання.

Реалізація розробленої методики формування готовності майбутніх педагогів до виховної роботи з учнівським колективом в умовах змішаного навчання була спрямована на формування мотиваційного, когнітивного, операційного компонентів.

Якісні показники рівнів сформованості готовності майбутніх педагогів до виховної роботи з учнівським колективом на заключному етапі дослідження представлено в табл.2.2.

Порівняльний аналіз результатів заключного етапу педагогічного експерименту з попередніми даними проводився згідно з визначеними в роботі критеріями на основі методик, що використовувалися на констатувальному етапі дослідно-експериментальної роботи.

Дані динаміки рівня сформованості готовності майбутніх педагогів до виховної роботи з учнівським колективом в умовах

змішаного навчання свідчать про позитивні кількісні та якісні зміни (див. табл. 2.3).

Таблиця 2.2

Критерії та рівні сформованості готовності майбутніх педагогів до виховної роботи з учнівським колективом в умовах змішаного навчання на заключному етапі дослідження

Критерій	Рівні сформованості готовності майбутніх педагогів до виховної роботи з учнівським колективом в умовах змішаного навчання (%)			
	низький	середній	достатній	високий
Мотиваційний	0	40	40	20
Когнітивний	0	40	40	20
Операційний	20	20	40	20

Таблиця 2.3

Критерії та рівні сформованості готовності майбутніх педагогів до виховної роботи з учнівським колективом в умовах змішаного навчання

Критерій / рівень (%)	Початковий етап дослідження				Заклучний етап дослідження			
	низький	середній	достатній	високий	низький	середній	достатній	високий
Мотиваційний	20	40	20	20	0	40	40	20
Когнітивний	20	40	20	20	0	40	40	20
Операційний	40	40	20	0	20	20	40	20

Графічне зображення отриманих результатів (див.рис.2.1, 2.2, 2.3) наочно ілюструє ефективність проведеного педагогічного експерименту з підвищення рівня сформованості готовності

майбутніх викладачів професійної освіти до виховної роботи з учнівським колективом в умовах змішаного навчання.

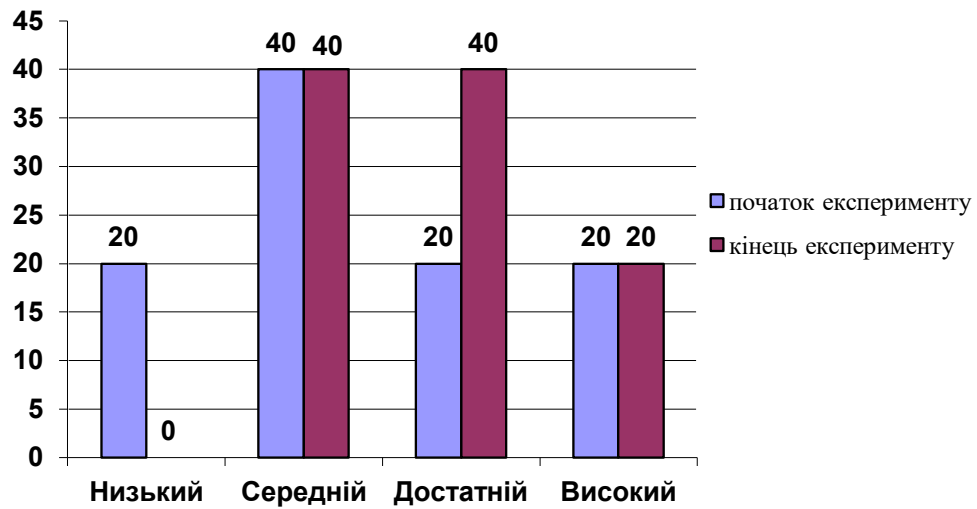

Рисунок 2.1. Діаграма розподілу % студентів за рівнем сформованості мотиваційного критерію готовності майбутніх педагогів до виховної роботи з учнівським колективом на початку та наприкінці експерименту.

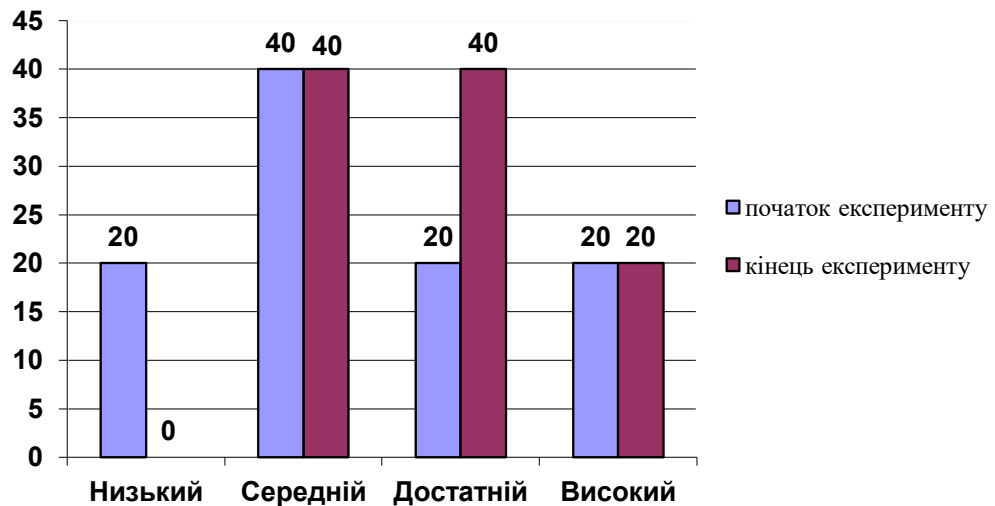

Рисунок 2.2. Діаграма розподілу % студентів за рівнем сформованості когнітивного критерію готовності майбутніх педагогів до виховної роботи з учнівським колективом на початку та наприкінці експерименту.

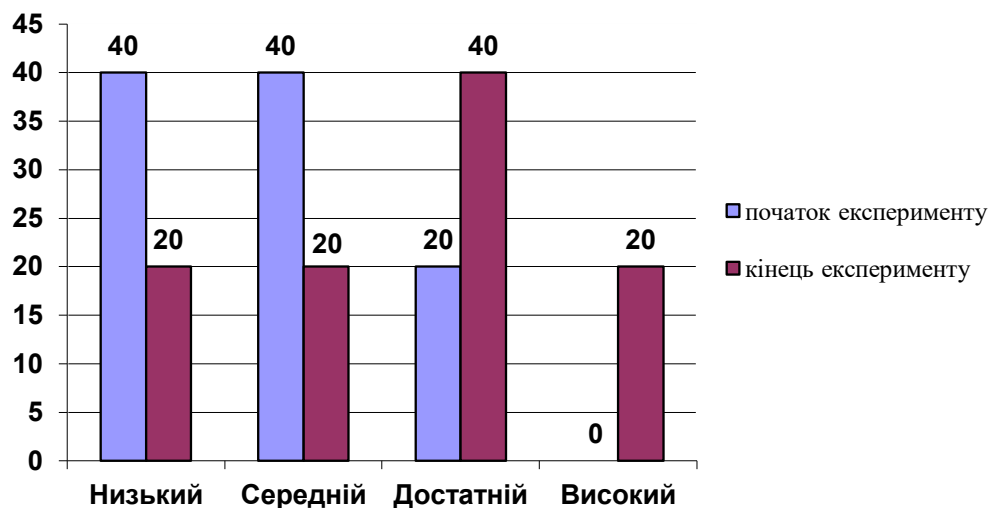

Рисунок 2.3. Діаграма розподілу % студентів за рівнем сформованості операційного критерію готовності майбутніх педагогів до виховної роботи з учнівським колективом на початку та наприкінці експерименту.

Таким чином, отриманий результат підтверджує припущення про те, що різниця, отримана на початковому та заключному етапах дослідно-експериментальної роботи, не є результатом випадкових обставин, а є наслідком реалізації системної роботи з формування готовності майбутніх педагогів до виховної роботи з учнівським колективом в умовах змішаного навчання.

Отже, кількісний та якісний аналіз результатів педагогічного експерименту свідчить про ефективність розробленого змісту й особливостей підготовки майбутніх педагогів до виховної роботи з учнівським колективом в умовах змішаного навчання. За результатами заключного етапу педагогічного експерименту можна також зробити висновок: оскільки показники рівнів сформованості готовності майбутніх педагогів до виховної роботи з учнівським колективом виявилися вищими, то й апробована методика підготовки майбутніх педагогів до виховної роботи з учнівським колективом в умовах змішаного навчання є ефективною.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дозволило сформулювати такі загальні висновки.

У процесі аналізу наукових та науково-методичних джерел з проблеми дослідження встановлено, що в закладах професійної освіти створені всі умови для загального й професійного розвитку особистості загалом, а також для становлення професійної культури, основою якої є професійне виховання.

З'ясовано, що сучасний заклад професійної освіти здійснює професійне виховання учнівської молоді з урахуванням викликів, які сьогодні стоять перед освітянською галуззю. Оновлення техніки й технологій, цифровізація викликають потребу в підготовці фахівця, який міг би мобільно й швидко реагувати на такі зміни, міг би самонавчатися та саморозвиватися, знаходити орієнтири у нових обставинах.

Доведено, що формування особистості учня в колективі закладу професійної освіти може бути ефективним лише тоді, коли процеси розвитку колективу й особистості будуть нерозривно пов'язані один з одним. Розвиток особистості залежить від рівня розвитку колективу, структури міжособистісних та ділових відносин, що склалися між його членами. Активність вихованців, рівень їхнього розумового й фізичного розвитку, їхні можливості, прагнення та уподобання обумовлюють силу виховного впливу колективу на особистість учня.

З'ясовано, що лише в колективі формуються такі важливі особистісні характеристики, як самооцінка, самоповага, прийняття або неприйняття себе як особистості. Колектив відкриває можливості накопичення досвіду колективної поведінки в позиціях підпорядкування, активного протиставлення й керівництва. Це спрямовує учня до формування в нього таких соціально значущих якостей як гуманізм, ініціативність, відповідальність, активна

громадянська позиція, соціальна справедливість тощо. Колективна життєдіяльність учня відкриває значні можливості для реалізації його особистісного потенціалу.

Доведено, що жорсткі обмеження, пов'язані з пандемією коронавірусу, ставлять перед освітньою галуззю нові завдання. У зв'язку з цим виникла потреба у визначенні можливостей та особливостей запровадження змішаного формату навчання.

Визначено, що змішане навчання - це не тільки використання технологій, зміна яких повинна бути зіставлена з культурною парадигмою навчання, яка змінюється та активно впливає на освітній процес, але й використання різноманітних технік, теоретичних обґрунтувань та методик. Змішане навчання має переваги і недоліки, але як системно організований освітній процес обов'язково передбачає наявність певних видів діяльності, які є однією з обов'язкових умов формування професійних компетентностей. Поєднання класичного навчання і навчання із застосуванням сучасних інформаційних технологій дозволить зреалізувати дистанційну освіту у формі змішаного навчання та в цілому підвищити ефективність освітнього процесу.

Доведено, що заклади вищої освіти активно залучають студентів до участі в організації та реалізації виховного процесу з учнівським колективом у форматі дистанційного або змішаного навчання для різнобічного розвитку учнів. При цьому важливим є запровадження нових форм роботи: дистанційна організація активу класу, використання соціальних мереж, ефективне налагодження зв'язків між усіма учасниками освітнього процесу за допомогою глобальної мережі Інтернет.

Доведено, що діяльність педагога пов'язана з постійним вирішенням педагогічних задач виховуючого спрямування. Тому йому потрібно обґрунтовано й творчо застосовувати для їхнього розв'язання

різноманітні методи і прийоми виховання, оволодівати засобами педагогічного передбачення й прогнозування розвитку ситуації. При цьому велике значення має вірне оцінювання конкретних виховних ситуацій, що виникають в учнівському колективі. Майбутнім педагогам важливо усвідомити, що під час аналізу ситуації необхідно не тільки виявити причини, мотиви, що викликали той чи інший вчинок або дії учасників, але й знайти способи розв'язання такої ситуації і намагатися визначити в ній фактори, що впливатимуть на самодопомогу учня, стимулюватимуть його саморозвиток, самовиховання.

В ході проведеного дослідження визначено педагогічні умови, які забезпечують ефективну підготовку майбутніх фахівців професійної освіти до виховної роботи з учнівським колективом:

- розвиток внутрішньої позитивної мотивації значущості виховної діяльності з учнівським колективом у закладах професійної освіти;
- поглиблене вивчення виховних педагогічних інновацій під час опанування навчальних дисципліни психолого-педагогічного циклу для майбутніх фахівців професійної освіти;
- удосконалення умінь та навичок організації та проведення виховної діяльності під час проходження виробничої (педагогічної) практики у закладах професійної освіти;
- стимулювання самовдосконалення та розвиток рефлексії під час підготовки студентів до виховної діяльності з учнівським колективом.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів досліджуваної проблематики, а передбачає продовження наукових розвідок. Подальших наукових досліджень потребують питання підготовки майбутніх педагогів закладів професійної освіти до виховної роботи з учнівським колективом в умовах дистанційного навчання із застосуванням інноваційних технологій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андросук І.В., Андросук І.П. Методика виховної роботи : навчальний посібник. Тернопіль: Навчальна книга - Богдан, 2014. 320 с.
2. Богославець Л. Основні аспекти виховного процесу при підготовці майбутніх інженерів-педагогів. *Проблеми підготовки сучасного вчителя* : збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. Умань : ФОП Жовтий О.О., 2013. Випуск 7. С.236-240. URL: <https://nauka.udpu.edu.ua/wp-content/uploads/2013/06/7.pdf>
3. Васильев И.Б. Профессиональная педагогика. Конспект лекций для студентов инженерно-педагогических специальностей: В 2-х ч. Харьков, 2013. Ч.2. 175с.
4. Великий тлумачний словник сучасної української мови. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/ua/elib.exe?Z21ID=&I21DBN=UKRLIB&P21DBN=UKRLIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=online_book&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=FF=&S21STR=ukr0000728%5F3
5. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. К.: Либідь, 1997. 376 с.
6. Дистанційний формат взаємодії суб'єктів освітньої діяльності : методичні рекомендації / за ред. І. В. Удовиченко. Суми: НВВ КЗ СОІППО, 2021. 198 с.
7. Друзь З.В. Виховні технології в сучасній школі. 2-е вид. стер. К., 2009. 260 с.
8. Дубасенюк О.А. Теорія і практика професійної виховної діяльності педагога : монографія. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І.Франка, 2005. 367 с.

9. Дубасенюк О.А., Вознюк О.В. Професійно-педагогічні задачі: типологія та технологія розв'язання: навч. посібник для студентів вищих навчальних закладів. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. Імені Франка, 2010. 272 с.
10. Екстрене дистанційне навчання в Україні: монографія / За ред. В.М. Кухаренка, В.В. Бондаренка. Харків: Вид-во КП «Міська друкарня», 2020. 409 с. URL: https://duan.edu.ua/images/News/UA/Departments/Management/2020/monograph_ekstr_dyst_navch.pdf
11. Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій / Автор-укладач Н.П. Наволокова. Х.: Вид. група «Основа», 2009. 176 с.
12. Енциклопедія сучасної України. URL: <https://esu.com.ua/search.php?surname=%D0%92%D0%B8%D1%85%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F>
13. Інтерактивні заняття профорієнтаційного спрямування (з досвіду роботи педагогічних працівників закладів професійної (професійнотехнічної) освіти) / уклад. О. І. Лісун, К. М. Шейкіна. Суми, 2020. 150 с. URL: <https://nmcpto.sumy.ua/wp-content/uploads/2021/02/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BA%D0%B0-%D1%96%D0%BD%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%B0%D0%BA%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%BD%D0%B8%D1%85-%D0%B7%D0%B0%D0%BD%D1%8F%D1%82%D1%8C.pdf>
14. Жигайло Н.І. Роль керівника у формуванні соціально-психологічного клімату в колективі. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2012. №2(1). С.374-383.
15. Каплінський В.В. 100 складних ситуацій на уроках та поза уроками: шукаємо рішення : навч.посібник. Вінниця: ТОВ «Нілан ЛТД», 2015. 80 с.

16. Карамушка Л.М. Психологія управління : навчальний посібник. К.: Мінімум, 2003. 344с.
17. Карпенчук С.Г. Теорія і методика виховання : навчальний посібник. К.: Вища школа, 2005. 343 с.
18. Класному керівнику: як оцінити ефективність виховної роботи. Упор. Л.Шелестова, Н.Чиренко. К.: Шк.світ, 2010. 120 с.
19. Коломинский Я.Л. Психология детского коллектива: система личных взаимоотношений. 2-е изд. доп. и перераб. Минск: Нар. асвета, 1984. 239 с.
20. Кондратова Л.Г., Гаркавенко З.О., Лактіонова Г.М. Професійна підготовка майбутнього педагога до виховної діяльності : методичний посібник. Київ: Академія педагогічних наук України, 2016. 212 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/705932/1/%D0%9B%D0%B0%D0%BA%D1%82%D1%96%D0%BB%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D0%93.%D0%9C.,%D0%9A%D0%BE%D0%BD%D0%B4%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D0%9B.%D0%93.,%D0%93%D0%B0%D1%80%D0%BA%D0%B0%D0%B2%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE%D0%97.%D0%9E.%D0%9F%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA_2016.pdf
21. Кондрашова, Л.В., Лаврентьева, О.О., Зеленкова, Н.І. Методика організації виховної роботи в сучасній школі: навчальний посібник. Кривий Ріг : КДПУ, 2008. 187 с.
22. Концепція реалізації державної політики у сфері професійної (професійно-технічної) освіти «Сучасна професійна (професійно-технічна) освіта» на період до 2027 року. Дата прийняття: 12.06.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/419-2019-%D1%80> (дата звернення: 10.10.2021).
23. Костюченко К.Є. Педагогічні умови формування раціонально-критичного мислення у майбутніх учителів у процесі вивчення

- психолого-педагогічних дисциплін: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Кіровогр. держ. пед. ун-т ім. В. Винниченка. Кіровоград, 2011. 20 с.
24. Костюшко Ю.О. Педагогічні умови підготовки майбутнього вчителя до міжособистісної взаємодії в ситуації конфлікту: дис. канд. пед. наук : 13.00.04. Житомир, 2005. 263 с.
25. Красовицький М.Ю. Виховна робота в школі : досвід і перспективи. Х.: Освіта, 1992. 183 с.
26. Красовицький М.Ю. Методика виховної роботи. К.: Освіта, 1992. 215 с.
27. Кухаренко В., Березенська С., Бугайчук К., Олійник Н., Рибалко О., Сиротенко Н., Столяревська А. Теорія та практика змішаного навчання : монографія. Харків: «Міськдрук», НТУ «ХП», 2016. 284 с.
28. Лізинський В. М. Практичне виховання в школі. Х : «Ранок», 2008. 320 с.
29. Макаренко А.С. Коллектив и воспитание личности. М.: Педагогика, 1972. 334 с.
30. Мороз Л.В. Формування готовності викладачів до виховної роботи зі студентською молоддю у методичній діяльності вищих навчальних закладів I–II рівнів акредитації : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти». Центр ін-т післядиплом. пед. освіти АПН України. К, 2008. 21с.
31. Настільна книга педагога. Посібник для тих, хто хоче бути вчителем-майстром. Упор.: В.М.Андрєєва, В.В. Григораш. Харків: Основа, 2006. 352 с.
32. Омельченко Л.П. Настільна книга класного керівника. Харків: Основа, 2007. 288 с.

- 33.Омелянєнко В.Л., Омелянєнко С.В. Робоча книга класного керівника. Черкаси: Вид. ЧДУ, 1996.
- 34.Пастух Л. В. Формування позитивного психологїчного клїмату в педагогїчних колективах закладїв загальної середньої освїти. *Проблеми сучасної психологїї*. 2018. Вип. 41. С. 272-286.
- 35.Педагогїчна майстернїсть: проблеми, пошуки, перспективи / Н. Ничкало, І. Зязюн, Л. Пуховська [та їн.]; АПН України. – К.; Глухів: РВВ ГДПУ, 2005. 234 с.
- 36.Поясик О.І., Лаппо В.В. Методика виховної роботи : навч.посїбник. Івано-Франкївськ: Видавництво Прикарпатського нацїонального унїверситету їменї Василя Стефаника, 2011. 202 с.
- 37.Про освїту : Закон України вїд 05.09.2017 р. № 2145-VIII. Дата оновлення: 02.10.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 12.10.2021).
- 38.Про професїйну (професїйно-технїчну) освїту : Закон України вїд 10.02.1998 р. № 103/98-ВР. Дата оновлення: 01.01.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/103/98-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 08.10.2021).
- 39.Професїйне виховання майбутнїх квалїфїкованих робїтників : методичний посїбник / С.В. Алексєєва, М.І. Вовковїнський, Г.В. Грищенко, В.І. Заєц, Д.О.Закатнов, М.Д. Карп'юк, А.М. Москаленко, О.М. Отич, А.В. Селецький, Н.В. Смоляна, Ю.О. Павлов / за загал. ред. Д.О. Закатнова. К. : Вид-во ПТТО НАПН України, 2012. 583 с.
- 40.Психологїческая теорїя колектива / Под ред. А.В.Петровського. НИИ общей и пед. психологии АПН СССР. М.: Педагогика, 1979. 240 с.
- 41.Пушкар З., Войтович Г. Соцїально-психологїчний клїмат у колективї та чинники, що впливають на його формування. *Українська наука: минуле, сучасне, майбутнє*. 2013. Вип. 18. С.133-143.

42. Словник-довідник з професійної педагогіки / ред.-упоряд. А.В. Семенова. Одеса: Пальміра, 2006. 272 с.
43. Сорока Г.І. Організація виховної роботи : планування, аналіз, методичне забезпечення. Х.: Основа, 2005. 128 с.
44. Сорока І.А. Позитивний соціально-психологічний клімат як засіб профілактики конфліктів у педагогічному колективі. *Правовий вісник Університету «Крок»*. 2016. № 2. С. 150–154.
45. Сухомлинський В.О. Методика виховання колективу. Вибр. твори: У 5-ти т. Т.1. К.: Радянська школа, 1976. С. 401-637.
46. Тлумачний словник української мови [Електронний ресурс]. – URL: <https://slovnyk.ua/index.php?sword=%D0%B2%D0%B8%D1%85%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F>
47. Турчик І., Щоголева Л. Соціально-психологічний клімат як елемент корпоративної культури навчального закладу. *Нова педагогічна думка*. 2014. № 2. С. 227–231. URL: http://file:///C:/Users/BIV/Downloads/Npd_2014_2_67.pdf
48. Цимбалюк І.М. Психологія спілкування: навчальний посібник. К.: ВД «Професіонал», 2004. 304 с.
49. Школа класного керівника / Упоряд. М.Голубенко. К. : Шкіл. світ, 2005. 128 с.
50. Шерудило А.В. Педагогічні умови формування готовності майбутніх учителів до використання інноваційних технологій у дитячих закладах оздоровлення та відпочинку. *Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»*. Додаток 1 до Вип. 36, Том VIII (68): *Тематичний випуск «Вища освіта України у контексті європейського освітнього простору»*. К. : Гнозис, 2016. С. 596–608.
51. Ярошук Л.Г. Методика виховної роботи : навчальний посібник. К.: Вид.дім «Слово», 2012. 320 с.

ДОДАТКИ

Додаток А

АДАПТОВАНИЙ ТЕСТ ОЦІНКИ ПСИХОЛОГІЧНОГО КЛІМАТУ В УЧНІВСЬКОМУ КОЛЕКТИВІ

(А.Ф. Фідлер)

Методика використовується для оцінки психологічної атмосфери в учнівському колективі. На бланку наведені протилежні за значеннями пари слів, за допомогою яких можна описати атмосферу в колективі. В основі лежить метод семантичного диференціала.

Нижче запропонований бланк методики. Відповідь по кожному з 10 пунктів шкал оцінюється зліва направо від 1 до 8 балів. Чим лівіше розташований знак *, тим нижчий бал, тим доброзичливіша психологічна атмосфера в колективі, на думку того, хто відповідає. Підсумковий показник коливається від 10 (найбільш позитивна оцінка) до 80 (найбільш негативна оцінка) балів. На підставі індивідуальних профілів створюється середній профіль, який і характеризує психологічну атмосферу в колективі. Методика цікава тим, що допускає анонімне обстеження, а це підвищує її надійність. Надійність збільшується і в поєднанні з іншими методиками (наприклад, соціометрією).

Алгоритм підрахунку:

1. На підставі індивідуальних профілів підраховується середнє значення по кожному пункту.
2. Створюємо середній профіль. Підраховується сума середніх значень та ділиться на кількість пунктів (10).
3. Остаточна сума заноситься до графіку «Динаміка психологічної атмосфери в колективі», що вказує на середнє значення, яке і характеризує психологічну атмосферу колективу.

Інструкція обстежуваним. У запропонованому бланку наведені протилежні за сенсом пари слів, за допомогою яких можна описати

атмосферу у вашому колективі. Чим ближче до правого або лівого слова в кожній парі ви поставите знак *, тим більше виражена ця ознака у вашому колективі.

Зразок бланка відповідей (зразок бланку обстеження)

	1	2	3	4	5	6	7	8	
Дружелюбність									Ворожість
Згода									Незгода
Задоволеність									Незадоволеність
Продуктивність									Непродуктивність
Теплота									Холодність
Співпраця									Неузгодженість
Взаємопідтримка									Недоброзичливість
Захопленість									Байдужість
Цікавість									Нудьга
Успішність									Безуспішність

Показники:

60-80 – вказують на погану, недоброзичливу, психологічну атмосферу у колективі;

40-59 – є середніми показниками і говорять про наявність у колективі незначних дестабілізуючих факторів;

до 39 – свідчить про доброзичливу психологічну атмосферу у колективі.

Додаток Б

Приклади педагогічних задач, практичних завдань для перевірки готовності майбутнього фахівця професійної освіти до виховної роботи з учнівським колективом

1. Прочитайте твердження Софії Русової: *«Колектив як засіб виховання утворює середні типи людей, нівелюючи, уніформуючи характери: усі переймають один від другого одяг, звичаї, розпорядок дня. Лише в деяких випадках обставини дитячого життя складаються так щасливо, що сприяють суцільному розвитку індивідуального характеру й дають цілком гармонійну, бажану для суспільства постать».*

Які Ваші думки з цього приводу? У чому, на думку С. Русової, основні недоліки виховання у колективі? У чому, навпаки, переваги? Поясніть.

2. Визначте, про які причини виховного впливу колективу на особистість йдеться нижче:

- 1) учні, віддані колективу, виявляють активність та ініціативу у громадській роботі, але не вирізняються пізнавальною активністю, безвідповідальні у навчанні;
- 2) учні ретельні у навчанні, активні у громадському житті колективу, проте не мають підтримки членів колективу, позаяк виконують лише ті доручення, які демонстративно показують їх переваги над іншими;
- 3) учні віддані колективу, легко підкоряються його вимогам, сумлінно навчаються, цікавляться думкою про себе;
- 4) учні, що не визнають вимог колективу, не цікавляться його інтересами, байдужі до його життя; недисципліновані, погано навчаються.

3. Прочитайте та визначте основну ідею твердження В.Сухомлинського: *«Яким би сильним інструментом не був вплив*

колективу на особистість – цей інструмент не є всемогутнім. Більше того, саме тому, що цей інструмент сильний, гострий, часто-густо він виявляється дуже небезпечним не тільки в руках невігласа, але і в руках досвідченого педагога. Чим успішніше він застосовується, чим глибше проникає у серце, тим більша небезпека перегнути палицю, перетворюючи громадську думку колективу на засіб розправи над людиною. Але і бувають цілком протилежні явища. Цей найгостріший інструмент раптом відмовляє, колектив стає на бік того, на кого хотів би вплинути вихователь. Це буває часто у тих випадках, коли, намагаючись піддати колективному осуду поведінку чи провину одного учня, вихователь не враховує якихось найтонших душевних порухів, якихось спонукальних мотивів, а колектив бачить, відчуває це. Так, для того, щоб впливати на особистість через колектив, вихователь нерідко намагається досягнути повної відвертості перед колективом, він наполягає: розкажи все, колектив повинен знати все...».

4. Оберіть ті пункти, які доцільно зберегти у сучасній виховній роботі педагогів:

- визнання реальних прав дитини в учнівському колективі;
- перевага колективної думки над думкою особистості;
- головна мета формування та діяльності учнівського колективу є особистість, її здібності та інтереси;
- свобода вибору дитиною світоглядних, політичних, релігійних поглядів;
- гуманні стосунки у колективі;
- певні обмеження для особистості, що необхідні для нормального функціонування колективу;
- якомога більше вимог до людини, якомога більше поваги до неї;
- визнання спільної творчої діяльності, творення добра.

5. На думку Джона Генрі Ньюмена, англійського просвітителя та філософа, людина здобуває освіту двома шляхами: набуваючи понять чи

уявлень, які є принципами або абстрактними ідеями, з книг чи розповідей інших людей, та отримуючи конкретний реальний досвід, що базується на чуттєвому сприйнятті, емоціях, пам'яті та уявленні.

Поєднайте дане твердження зі змістом виховної діяльності закладів професійної освіти. Відповідь обґрунтуйте.

6. Прочитайте слова академіка М.Стельмаховича. Поміркуйте. Про що йдеться у твердженні? Відповідь обґрунтуйте: *«А вчителеві варто добирати такі види діяльності, при яких діти при звичаються до співробітництва, взаємодопомоги, дружби й товаришування, пошанівку рідної мови й народних традицій...Вона наділена своїми характерними ознаками, що відрізняє її від роботи урочної...».*

7. Нерідко на вулицях можна побачити дітей, підлітків, які шукають собі пригод. Вони можуть ламати дерева, жбурляти ножі у дерева, битися палками-мечами, копіюючи дії героїв бойовиків. Підлітки можуть розпивати пиво або алкогольні напої, наслідуючи дорослих та робити інші неблаговидні вчинки. При цьому між собою вони частіше спілкуються нецензурною мовою. Деякі батьки не звертають увагу на дозвілля дітей. Яку роль мають відіграти заклади освіти у вихованні і розвитку дітей та підлітків. Чи повинні сторонні дорослі звертати увагу на негативні вчинки дітей. Визначте роль батьків в організації вільного часу учнів.

8. Серед учнів закладів професійної освіти було проведене анкетування щодо визначення ідеалу молодих людей. Результати опитування засвідчили, що значна частина учнів (70%) втратили свої ідеали. Разом з тим, на питання «Ваш улюблений герой, взірець, ідеал?», вони назвали героїв телесеріалів (35%), сильну особистість американізованого типу (30%), героїв мультфільмів (20%), героїв літературних творів (10%). Учні, водночас, зазначили, що духовних і моральних якостей їм допомагають набути батьки, родичі, друзі, вчителі. Отримані тенденції співпадають з результатами наукових

досліджень. Розкрийте суперечності морального виховання старшокласників і пов'язані з ними недоліки у їх духовному розвитку. Назвіть доцільні методи і прийоми морального виховання щодо формування гуманістичного ідеалу юнацтва.

9. Педагог став свідком стихійного виникнення дискусії про несумісність матеріального благополуччя та моральних принципів у житті людини. Одні учні вважали, що поняття совість, чесність, порядність – це застарілі поняття. Вони доводили, що сучасна молодь живе за іншими принципами «отримати матеріальні блага будь-якими засобами і “сьогодні, зараз”», ніхто з молодих людей і не замислюється про якісь моральні поняття. Інші учні вважали, що моральні переконання і принципи ніколи не застарівають – це вічні цінності і треба діяти відповідно до них за будь-яких життєвих ситуацій. Проаналізуйте запропоновану ситуацію. Висловіть свою думку щодо різних позицій учнів. Якою має бути роль педагога-вихователя у цій ситуації?

10. Учитель має достатній досвід педагогічної роботи. Проте з учнями не може знайти спільну мову. Він вважає, що нічого з учнями панькатися, грати в якусь демократію. Треба жорстко вимагати знань. Учитель грубо розмовляє з учнями, принижує їх гідність, може висміяти учнів за невдалу відповідь, нерідко знижує оцінку з предмету за погану поведінку, зневажливо ставиться до нових ідей. Тому учні не люблять його уроків і намагаються уникнути спілкування з цим учителем. Проаналізуйте причини ситуації, що склалася. Обґрунтуйте доцільні методи встановлення стосунків між учителем та учнями на основі педагогіки співробітництва.

11. Педагогиня мала достатній досвід виховної роботи. Вона надавала перевагу традиційним формам роботи: бесідам, дорученням. Проте стала відчувати, що учні майже не сприймають ці заходи. Запропонуйте інноваційні форми виховної роботи, які б ураховували

динаміку розвитку особистості й колективу та нагальні проблеми виховання.

12. У плануванні виховної роботи нерідко простежуються два таких основних підходи. Одні класні керівники не довіряють учням і всю виховну роботу планують самотійну, спираючись на свій досвід. Інші намагаються за допомогою методу колективних творчих справ (КТС) поступово передати своїм вихованцям ініціативу у плануванні виховної роботи, у виборі й організації колективної діяльності, навчання їх способам організації колективних творчих справ. Такі класні керівники з самого початку надають учням цілковиту свободу в організації самоврядування в класі. Висловіть своє ставлення до запропонованих способів планування виховної роботи. У чому переваги методу КТС?